

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

Capvt XIII. De cooperantibus ad furtum vel damnum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

DUBITATIO XIX.

Verum si quis damnum intulerit in re adhuc indies crescente, teneatur integrè, perinde ac si adulta esset, rependere.

137 **D**ominicus Sotus lib. 4. q. 6. art. 5. & Michaël Salonijs q. 62. art. 4. affirmant, si ex malitia rem illam peremit, non autem si ex negligentia. vt si conculcasti segetem, nunc æstimatam 100. in messe 200. Si interemisti pullum equinum, nunc valentem 20. intra biennium 100. Ratio illorum est; quia dominus rei non tenetur eam vendere pretio, quo nunc valet, sed potest eam retinere, præstando omnes casus, eoque non æstimando.

Tenetur solùm ad rei æstimatorem.
Resp. Contrarium esse verius. Ratio est, quia restitutio damni illari non est vquam faciendâ nisi secundum æqualitatem, prout prudentes arbitrabuntur. itaque pro talibus segetibus non est amplius restituendum, quàm illæ iudicio prudentum spectatis circumstantiis tunc valebant. Idem dicendum de pullo equino & similibus.

Est maior iniuria.
Nec obstat, quòd ille eo pretio vendere noluisse; hinc enim non sequitur, damnum esse maius quàm ipsa res nunc valeat, sed iniuriam esse maiorem, quia hinc fit vt damnum sit magis contra domini voluntatem, quod ad incrementum iniuriæ pertinet, non damni: pro qua iniuria, non pecunia, sed veniæ petitio, vel quid simile præstari solet. vnde illa distinctio damni ex malitia & negligentia, sententiam Soti non inuat. etsi enim maiorem faciat iniuriam qui infert damnum ex malitia quàm qui ex negligentia, non tamen infert maius damnum; vnde neque ad maiorem tenetur restitutionem.

DUBITATIO XX.

Verum qui in tempestate eicit merces alienas, teneatur ad sarcendum damnum.

138 **R**espondeo & Dico Primo, Si is, qui eicit alienas, habet suas, tenetur illi pro sua parte ad restitutionem. Ratio est; quia cum etiam propriæ

merces cooperentur ad nauis depressionem, iniquum est, totum onus conferre in merces alterius. Imò hoc casu, omnes tenentur pro sua parte, qui ibidem merces habent; vt patet L. 2. & 4. 7. de lege Rhodia, de iactu.

Sed tenentur pro mercium suarum æstimatone, an pondere? Quid si tantum habeat gemmas vel margaritas, quæ nauem parum onerant?

Resp. Seposita lege positua, videtur tantum habenda ratio ponderis; quia pondus adfert nauis periculum, non æstimatio vel pretiositas. Lege tamen positua statutum est, vt habeatur ratio æstimatone, vt quisque pro mercium pretio conferat ad compenlandum ei, cuius merces sunt eiectione. Cuius ratio esse videtur, quia quòd merces tuæ sunt magis pretiosæ, eò plurius interest tua, vt nauis salua sit; ac proinde eò amplius te in collationem dare par est. quæ ratio habet quidè aliquid æquitatis, ob quam possit lege sanciri: si tamen lex absit, alterum videtur seruandum.

Dico Secundò, Si is, qui alienas eicit, nullas habeat, non tenetur ad vllam restitutionem. Coligitur ex L. secunda, vbi dicitur, *Liberi corporis, non oportere fieri æstimatorem*; nempe ad sarcendum damnum. Idem docet Ioannes Medina C. de restit. q. 3. causa prima, & Petrus Nauarra. lib. 3. c. 1. num. 381. Probat; quia id potest duplici iure, *vltus & defensionis*. Iure vltus, quia quando alicuius rei vltus mihi est extremè necessarius ad vitam conseruandam, possum eam rem licitè consumere; & si inde non sum factus ditior, non tenor ad restitutionem; vt si hostem fugiens infiliam in equum alienum, qui in fuga perimitur: non enim rationè acceptionis, vt quæ sit concessa; neque rei acceptæ, vt quæ non extet in se vel in sui pretio: neque contractus, cum nullus intercesserit, vti suppono. Hæc tamen ratio non habet locum, nisi in paupere; & fortè contrarium huius fundamenti est verius: vt infra cap. 16. dubit. 1. dicitur. Altera tamen ratio est solida; nempe ex iure defensionis; quia iure naturæ quiuis potest à se repellere, quidquid ei adfert interitum, vel est impedimento, ne se possit in extremo periculo saluare: atqui merces illæ adferent interitum, deprimendo nauem, cui infideo. Idem dicendum, si quis fugiens pertundat parietem, vel conculcet segetes, alter se saluare non valens, vt rectè Petrus Nauarra.

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

De cooperantibus ad furtum vel damnum.

Complectitur Dubitationes XI.

NOTANDVM est, Dupliciter furtum vel damnum inferri posse. Primò, immediatè exequendo; & de hoc dictum est cap. 12. Secundò, mediatè cooperando: vt consulendo, mandando, &c. De his modis nunc agendum est: sic enim plenè intelligetur quis ad restitutionem teneatur.

DUBITATIO I.

Quot modis censeatur quis mediatè cooperari ad damnum alterius.

Respondeo, Passim à Doctoribus nouem modos numerari, qui continentur hincce versibus: *Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus, Participans, mutus, non oblians, non manifestans.* Et

Et sic vniuersum sunt 9 genera personarum, quæ tenentur ad restitutionem, præter executorem, de quibus modis vide D. Thom. q. 62. art. 7. & Gabrielem in 4. q. 2. d. 1. §. art. 3. Siluest. Restit. 3. q. 6. Adrianum in 4. tract. de restit. qu. 1. §. Circa prædicta. Ioannem Medin. C. de rest. q. 7. & 8. Sotum lib. 4. q. 7. a. 3. Couarr. ad reg. Peccatum, p. 2. §. 12. denique Nauarrum c. 17. num. 17. & seq.

Aduertendum est, sex prioribus modis positiuè cooperari, tribus posterioribus priuatiuè.

DYBITATIO II.

Vtrum iij, qui positiuè cooperantur, semper teneantur ad restitutionem: an solum quando sunt causa, sine qua damnum non fieret.

Quidam DD. sentire videntur, hosce cooperatores solum teneri ad restitutionem, quando ita cooperantur mandando, consulendo, consentiendo, &c. ut sine ipsis damnum non fieret: quando verò sine ipsis æquè damnum inferretur, non teneri. Ita docet D. Anton. p. 2. cap. 1. tit. 12. §. 12. ex Paludano & Richardo. Siluest. Restit. 3. q. 6. §. 3. vbi dicit hanc esse communem sententiam. Adrianus in 4. §. De concurrentibus cum fure, Nauarr. c. 17. num. 17. & sequentibus: denique ipse D. Thomas in 4. d. 1. §. q. 1. a. 1. ad 3. quaestunculam quæ sententia quodam sensu est aperte falsa quodam certa, quodam probabilis. Vt autem res intelligatur,

Dico Primo, Qui iubet, consulit, consentit, laudat, vel resuim præbet executori, ita vt ex hisce causis ille motus fuerit ad damnum inferendum, non ideò excusatur a restitutione, quòd alius non defuisset, qui iussisset, consuluisset, &c. Ita docet Caiet. q. 62. art. 6. Ioannes Medina q. 7. Sotus l. 4. qu. 7. art. 3. & alij. Est certa, nec credibile est, auctores prioris sententiæ id negaturos. quòd si eorum sententia sic accipitur, vt huic repugnet, est aperte falsa. Probatur; quia talis ita est causa damni in hoc casu, vt si ipse vel alius similis non moueret executorem, damnum non fieret; ergo verè est causa sine qua non fieret. Patet consequentia. Nam causa sine qua non, est ea quæ ita cooperatur, vt sine ipsa vel simili superueniente, non fieret effectus à causa executrice; non autem illa dumtaxat, quæ si absit, effectus non fiet. nam alioquin is qui suadet vel præcipit homicidium, non esset causa, si alius erat suafurus, vel præcepturus: imò occisor non erit causa damni, si alius erat occisurus: quæ aperte sunt falsa. sicut enim ille iniquè erat facturus, & restitutionis obligationem incurfurus, si suafisset vel præcepisset maleficium; ita etiam is, qui in eius locum succedit.

Dices, Illa dumtaxat est vera causa, qua posita sequitur effectus, & qua non posita non sequitur: ergo situo consilio non posito, effectus nihilominus sequeretur, tuum consilium non potest cense-ri causa.

Resp. Non esse de ratione causæ, vt illa non posita, effectus non ponatur; sed tantum vt illa posita, effectus ponatur: idem enim effectus potest poni per multas causas. Pari modo, causa sine qua non, est ex cuius cooperatione sequitur effe-

ctus, ita vt nisi ipsa vel similis superueniens cooperetur, non sequatur effectus.

Dico Secundo, Si executor absque illo consilio, consensu, mandato, laude, vel ministerio æquè benè & eodem modo damnum erat illaturus, quamuis nulla alia similis causa esset superuentura, tunc illi non tenetur ad restitutionem. Est communis sententia DD. vt si consilio, mandato, laude, inuites eum, qui antè ad facinus paratissimus erat, quique non ideò celerius, atrocius, aut amplius inferet mali, nec firmabitur in proposito, non teneris ad restitutionem. Ratio est; quia etli grauiter pecces, etiam contra iustitiam, tamen consilium & mandatum tuum inefficax est, quia damnum ex ipso tamquam ex causa non sequitur, ipsumque dumtaxat vt quid concomitans se habet. hoc modo Petrus Nauarra l. 3. c. 4. num. 48. & quidam alij putant explicari posse sententiam illorum DD. quo sanè sensu est certa.

Sed si quis eorum verba perpendat, illi non requirunt, vt damnum eodem modo sit inferendum ab executeore; sed tantum vt absolute sit inferendum, siue cum iisdem circumstantiis, siue cum diuersis. Sententia igitur illorum Doctorum est, hos non teneri, etiam si executorem mouerint, vt citius vel animosius, vel alio loco faceret, si ipse iam ita erat comparatus, vt sine ipsis vel similibus superuenientibus absolute esset facturus. Pari modo si causam dederint, vt plus damni inferret, quam alioquin illaturus erat, non tenentur nisi ad illud amplius. Probatur, quia D. Thomas supra, vt consulens teneatur ad restitutionem, duo requirit, nempe, vt probabiliter credat, consilium suum fuisse efficax, & quòd sine eo inuista ablatio commissã non fuisset. vbi satis insinuat, etli consilium sit efficax, ita vt moueat executorem vt citius vel expeditius faciat, tamen non inducere obligationem restituendi, si executor absque consilio erat facturus, licet non eodem modo. D. Antoninus, ex Paludano: *Si sine consilio vel mandato fuisset nihilominus facta rapina vel damnicario, & nihil amplius per illa est additum, non tenentur, nisi quantum ad eos de rapina peruenit: si verò aliquid amplius ex mandato vel consilio factum est, ad illud amplius tenentur in solidum.* hic solum requirunt, vt ipsa damni substantia absque consilio fuerit inferenda; non autem vt eodem modo vel tempore. Idem diseritè docet Nauarrus num. 20. & ceteri supra citati, & Gabriel in 4. d. 1. §. qu. 2. art. 3. dub. 2.

Hæc sententia est probabilis. Primò, propter Doctorum auctoritatem. Secundo, propter rationem: quia isti tunc non tam sunt causa substantiæ damni, quam modi vel circumstantiæ; cum qua mandatur executioni; vt quòd fiat hoc tempore, hoc loco, hoc iustrumento, hoc modo, vel cum hoc incremento: ergo non tenentur substantiam damni rependere.

Dices, Sunt causa totius actionis, vt hic & nunc fit: ergo tenentur. Confirmatur, quia non potest quis esse causa istorum accidentium & circumstantiarum, nisi etiam sit causa substantiæ actionis.

Respond. Ob hoc argumentum altera sententia (hos obligari in solidum) est valdè probabilis: quam tenent Caietanus, Medina, Sotus, & Petrus Nauarra supra. Responderi tamen potest, Etiam si sint causa totius actionis indiuiduæ, vt hic & nunc fit; tamen, quia illa actio quatenus damnosa,

4
Si eodem modo mali erat parandum.

5

6

Doctores non requirunt vt eodem modo absque cooperatione sit inferendum.

7

8

Si damnum quæ absque tali cooperatione erat inferendum, non teneri.

9

Obiectio.

Responsio.

secundum suam speciem iam erat parata in causa exequente, & omnino secutura, non videntur circa eam quidquam efficaciter operari, nisi inducendo novas circumstantias, quod non est magni momenti ad substantiam damni. Quando etiam aliqua causa est exitura per se in actum; parum refert utrum hoc celerius fiat an tardius, hic an alibi, hac an illa actione individua, hoc an illo instrumento. Ad confirmationem, Concedo esse causam substantiae illius actionis in individuo, nempe quod potius sit haec individua actio quam illa: sed hoc parum facit ad obligationem restitutionis.

Primò, Quia qui est causa ut differatur damnum in crastinum, est causa cur sit alia actio individua damnificans, & tamen non tenetur. Similiter qui rogat ut alio loco occidat, ubi minus erit scandali.

Secundò, Qui volenti furari 10. suadet ut furatur 20. est causa illius individuae actionis qua vult 20. & illius qua accipit 20. & tamen non tenetur nisi ad 10. ed quod furti dumtaxat horum censetur causa, ut docet Medina, Covarr. Petrus Nauarr. & alij: ergo ut quis teneatur in solidum, non sufficit ut sit causa totius actionis ut hic & nunc sit, sed ulterius requiritur, ut actio illa secundum suam speciem, sine tali cooperatione à tali executore non sit processura. Ex his patet, hanc sententiam esse probabilem, etsi altera quoque probabilis sit, & hoc tempore in scholis receptior. vnde sentio in praxi ordinariè sequendam; id enim isti iniqui cooperatores merentur, ut in posterum sibi caveant.

DUBITATIO III.

Quomodo oporteat postitui cooperari, nempe iussione, consilio, consensu, palpatio-
ne, receptione, & participatione, ut censearis causa damni.

11 **R**espondeo Primò, De *Iussione*. Qui ita iuber, ut alterius animum ad maleficium moueat, censetur damni causa; imò inter causas praecipuas: quia non est efficacior modus, quo creatura rationalis liberè ab alio moueatur, quam per mandatum. mandans enim, quandam obligationem & necessitatem imprimit alteri. Dupliciter autem potest quis mandare, Primò, Expressè; ut si dicas famulo, Occide, Volo occidas. Secundò, Implicite; ut si dicas, Utinam mihi hoc obsequium quis praestet, Charus mihi erit qui hoc fecerit.

12 Aduerte tamen Primò, Si reuocet mandatum ante maleficium patratum, idque mandatario innotescat, non teneris; quia iam tollis causam: quae de re sunt multa lura, & Mandati.

13 **R**atsum habens. Secundò, Eum, qui ratum dumtaxat habet maleficium nomine suo factum, non obligari in foro conscientiae ad reparationem damni, ut rectè Medina quaerit. 7. ad quartum argum. quod est contra Nauarrum cap. 27. num. 233. qui putat ratihibitionem obligare instar mandati, si dum mandare poterat, damnum tuo nomine sit illatum. Sed contrarium est verum. Ratio est; quia ex illa ratihibitione facti praeteriti, ipsi factum, per quod damnum illatum est, nullo modo pender, tamquam ex causa mouente. Nec refert, quod nomine tuo factum sit; quia inde ratum sequitur, voluntatem

tuum fuisse causam finalem, & ideo illum fecisse, ut tibi gratificaretur, quia putabat tibi gratum futurum: sed hoc non sufficit, ut tu censearis causa efficiens, & voluntariè mouens ad damni irrogationem. Finis enim non mouet voluntariè, sed naturaliter, ex parte sua.

Dices, Cap. Ratihibitionem, de regulis Iuris, in Sexto, dicitur, *Ratihibitionem retrahit, & mandato non est dubium comparari.*

Respondeo, Comparatur mandato, non respectu operis patrati, & obligationis restituendi, sed respectu contractuum. (quia sola voluntate foris expressa firmari possunt contractus praeteriti, non autem causari damnum praeteritum.) Item respectu poenae in foro externo: quia qui ratum habet maleficium, punitur sicut qui mandauit.

Secundò, De *Consilio*. Hoc similiter est causa, dum quis ex eo permouetur ad faciendum opus. Huc etiam pertinent preces & promissiones. Ex qua verò culpa in dando consilio quis teneatur, explicatum est supra cap. 7. dub. 7. Modò satis sit, eum teneri, qui fraude vel culpa lata iniquum consilium dedit.

Sed difficultas est Primò, Si consultor ante perpetratum maleficium reuocet consilium, utrum nihilominus teneatur.

Resp. & Dico Primò, Si dedisti consilium falsum vel falso fundamento subnixum, (v.g. dicendo contractam esse licitum, bellum esse iustum, & similia) sufficit ut postea retractes sententiam, dicendo te deceptum, & sincerè veritatem explices, eo modo, utque rationibus, ut is cui consilium dedisti, intelligat te ex animo non muneribus corruptum loqui: sic enim prius consilium satis eliditur. vnde si ille nihilominus in concepto facinorose persistat, iam non tuo consilio, sed sua dumtaxat malitia, vel priuata opinione videbitur moueri; ac proinde tibi non imputabitur.

Dico Secundò, Si dedisti consilium verum, ostendendo utilitatem vel honorem, qui ex opere iniquo consequetur, vel machinanti malum, occultam nocendi rationem aperuisti, non sufficit reuocare ostendendo rem esse illicitam, suadereque contrarium; sed oportet persuadere: si enim ipse permotus ista utilitate vel commoditate exequendi, quam aperuisti, facinus commiciat, teneberis. Ratio est; quia ostensione pernicii vel honoris, voluntatem ipsius ad damnum inferendum permouisti, & haec motio manet, quam diu ipse eodem motu incitatus, conceptum facinus vult prosequi: ergo cum sis causa istius voluntatis, etiam es causa effectus eius, scilicet damni secuti. Simili modo, occultum nocendi artificium aperiendo, veluti armis & auxiliis instruxisti ut noceat, sine quibus non potuisset nocere, & per quae in proposito nocendi fuit confirmatus: sicut qui furenti praebet arma ut inimicum occidat, tenetur, nisi re ipsa abstulerit, ne illis occidat. Confirmatur; quia cum prauum consilium dares, debebas cogitare mala quae inde sequi poterant, & non fore postea in tua potestate impedire, quin consilium illud exeat in opus.

Hinc intelligi potest distinctio inter *mandatum & consulentem*: cum enim mandatarius agat nomine mandantis, ut ipsius voluntati morem gerat, hoc ipso quo mandans reuocat mandatum, & reuocatio innotescit mandatario ante operis executionem, cessat omnis ratio agendi à mandante pro.

proposita, ac proinde omnis motio ab ipso proueniens; non secus ac si vis telo impressa subito cohibeatur & extingatur. Dixi, *Si reuocatio innotescat mandatario*, quia si non innotescat, tenetur mandator effectu secuto, non minus quam si non reuocasset; quia ex vi mandati damnum datum est. Vnde etiam incurrit censuras & irregularitatem, si forte mandati (vt v. g. in percussione Clerici) posita sit. nec refert quod modò sit in statu gratiæ; quia etsi censura talis non contrahatur nisi propter peccatum mortiferum, non tamen est opus, vt illius peccati culpa tunc committatur, sed sufficit commissam esse, & effectum eius, seu opus externum ex vi illius tunc fieri: sicut in proposito accidit. Nam opus externum imputatur mandanti tamquam auctori principali, qui altero sit vsus vt instrumento. Qui verò consilium accipit, agit nomine suo, id est vt rebus suis consulat. vnde non statim cessat ratio agendi ipsi impressa, nisi contrarium persuadeatur, vel certe nisi ostendatur, illam rationem, ob quam motus fuit, non subesse. vnde effectu secuto, censuras incurrit.

Quando verò quispiam precibus, blanditiis, promissis induxit alterum ad constandum maleficium; sufficit, vt quantum in se est, ostendat sibi displicere, seque propositum mutasse, & promissa rescindere. nam alter nomine ipsius acturus erat, seu vt ipsi gratificaretur.

18 Aduerte tamen, non esse impossibile, consultorem non teneri, si consilium, quantum in se est, reuocet, & contrarium persuadere nitatur, quamuis re ipsa non persuadeat. Ita Pet. Nauarra l. 3. cap. 4. n. 27. citans pro se Io. Medinam. Idem docet Saloni- nus qu. 62. art. 7. controuers. 6. Neque ponunt in hoc discrimen inter mandantem & consultorem. Ratio esse potest, quia quando fecit quod potest vt consilium prius eberat, vel ostendit, omnibus consideratis, esse iniquum, & non sequendum, non videtur executor ipsius consilio moueri, sed sua malitia. Sed quod diximus videtur verius.

Petes, Vtrum si mandatarius post reuocationem mandati ipsi insinuatam persistet in proposito patrandi maleficij, v. g. occidendi Titij, teneatur mandans lege iustitiæ monere Titium vt sibi caueat, vel aliter impedire effectum. Quidam putant sic teneri. Ratio est, quia mandans dando mandatum de Titio occidendo, fecit ei iniuriam, ergo ex iustitia tenetur impedire damna, quæ ex illa iniuria sequi possent. ergo si scit inde ipsi imminere periculum, ex iustitia tenetur illud impedire, prout commodè potest, v. g. admonendo illum vt sibi caueat, &c. Confir. Quia ad hanc obligationem sufficit vt Titius ex iniuria à mandante illata, sit constitutus in hoc periculo.

Sed contrarium tenent plerique DD. non teneri lege iustitiæ, sed solum charitatis, etsi forte strictius quam alij, ed quòd occasionem periculi dederit. Ratio est; quia etsi fecerit iniuriam Titio, mandando eius homicidium, & voluntatem alterius ad hoc flectendo, tamen hæc iniuria ante effectum fuit ablata. Nam voluntas illa occidendi in gratiam mandantis, planè euauit. Nec refert quòd ille dicatur persistere in voluntate occidendi; quia hæc voluntas non est eadem, sed diuersa, vt pote ex alio motiuo concepta, quæ planè per accidens & fortuito sequitur priorem voluntatem. Ad confir. Periculum in quo post reuocationem mandati Titius versatur, non est ex iniuria vel ope-

re mandantis, sed ex malitia & arbitrio mandatarij. Denique si illa sententia vera esset, mandans semper teneretur ad restitutionem secuto effectu, etiamsi non solum reuocasset mandatum, sed etiam omnibus alijs modis conatus fuisset impedire: sicut qui per iniuriam constituit aliquem in periculo hostium, ex quo illum non potest eripere, tenetur secuto damno.

Secundò, Difficultas est, Vtrum consulens minus damnum ad auertendum maius, teneatur ad restitutionem.

Resp. Si consulas inferri alicui damnum minus, ne eidè inferatur maius, nò teneris. Ratio est; quia vtiliter negotium illius geris, & meritò tibi gratiam debet pro hoc beneficio. Neque peccas tuadendo minus, etsi ille de eo nò cogitasset, (vt putat Pet. Nauarra supra n. 29.) quia nò suades abiolutè, (hoc enim est illicitum, sicut & facere) sed sub conditione, nempe si alterum omnino velit facere; vel si aliter à maiore abduci nò potest: quæ conditio intelligitur, quando suadetur ei, cuius animus putatur obfirmatus. Si autem suadeas latroni, vt alteri, de quo nò cogitabat, damnum minus inferat, teneris: quia iniuriam illi facis, dum illum animo latronis, nocendi cupido, obiciis: non enim licet impedire damnum Petri cum iniuria Pauli. Hinc sequitur, Peccasse Loth Gen. 19. dum Sodomitis in hospites irruere conantibus, suasisit stuprù filiarum; quia suasisit iniuriam in eas, de quibus ipsi non cogitabant: vt omitam, quòd ex officio paterno earum pudicitiam tenebatur tueri. quamuis fortè excusari possit, quòd vel ex perturbatione id dixerit, vel ad declarandù scelus, quod attentabant, immanitatem: quo modo dicere solemus, Me potius interfice quam illi noceas. vide Caietanum in illum locum, & Lipomani Catenam.

Aduerte tamen Primò, Si Paulus esset vir opulentus, qui non putaretur granatè suscepturus minus damnum ad auertendum damnum Petri multò grauius, liceret illud consulere. Idem videtur, si Petrus illud minus damnum Paulo esset repensurus: tunc enim Paulus ex charitate teneretur permittere.

Secundò, Si latro de vtroq; cogitaret, & anceps esset vtri vellet damnù inferre, constituisset tamen firmiter inferre alterutri, posses suadere in genere quod minus est: malum enim minus respectu maioris non censetur malum. Neque per hoc consiliù fit iniuria ei, cui minus damnum infertur; quia non reuocas malefico in mentem aliquid, quod non cogitabat, sed tantum in genere doces, minus malum potius esse faciendum, quam maius, si necesse sit alterum fieri, (quæ doctrina vera est & vtilis) & indicas vtrum ex duobus sit minus; in quo etià veritatem, quam nosse expedit, ostendis. Vnde non potest alter queri sibi factam à te iniuriam: non enim dicis, Fac huic potius iniuriam quam isti; sed tantum proponis veritatem speculatiuam; quod vt facias, iustam causam habes. Iuxta hæc intelligendus est Sotus lib. 4. de Iustitia, q. 7. art. 3. sub finem. Contrarium videtur sentire Pet. Nauarra supra num. 30. Sed nihil aliud eius ratio concludit, quam in particulari non licere directè maleficum inclinare in alterutrum, rogando vt huic potius quam illi noceat. Nos autem tantum dicimus, posse in genere suadere, vt faciat id quod minus est, & indicare vtrum sit minus, relinquendo ipsius iudicio, vtrum malit amplecti.

22
Consen-
tiens.

Tertio loco est *Consensus*: hic est causa, quando ab alicuius consensu pendet, ut res fiat vel non fiat, v. g. ut huic inferatur bellum, ut iste eligatur in Prælatum. Quod si id à consensu tuo non pendeat, eò quod auctoritatem nullam habeas, vel si absque tuo consensu iam antea æquè erant parati, neque illum expectarint; non cõsetur causa damni. Hinc fit ut quando plures ferunt suffragia, vel subscribunt in causam iniquam; si tu etiam consentias, postquam sufficiens numerus suffragatus est, non teneris ad restitutionem damni fecuri: (etsi mortiferè peccaueris consentiendo) nisi spes fuerit, te contrario suffragio posse malù impedire. Ita Nauarrus c. 17. n. 21. & Caietanus v. Restitutio, c. 1. §. Consensus. Ratio est; quia ià causa damni ita est disposita, ut æquè & eodè modo damnum sit fecuturum absq; tuo suffragio, atque cum illo. quare tuú suffragium accedens, non est vllò modo causa damni. Si tamen tuum suffragium antè contulisti, quàm sufficiens numerus esset causæ iniquæ suffragatus; teneris ad restitutionem: etsi certò sciueris, sequentes in eandem partem concessuros, ut rectè Caietanus. Ratio est, quia suffragium tuum causæ damnosæ aliquid contulit, eiusque pars in effectum influens est effecta.

24

Dices, Hoc suffragium non fuit causa sine qua non: ergo, &c.
Resp. negando antecedens, fuit enim causa sine qua non fieret damnum, nulla alia simili causa accedente: nam quando se adiunxit causæ damnosæ, (suffragantium numero) nondum ipsa erat ita disposita & valida, ut sufficeret ad damnum inferendum. Hoc autem suffragium accedens, illam cõpleuit. Similiter teneris, si spes erat te alios ab iniquo suffragio posse reuocare; quia ex officio quisque suffragantium tenetur damnum impedire, si potest.

25
Laudans
malefacto-
rem.

Quarto loco est *Palpo*, id est adulator, qui laudat malefactorem, aut scelus patrandum cõmendat. Quod etiam pertinet exprobratio ignauia; ut quod iniuriam, quam accepisti, non sis vltus. Hic tenetur, quando ex tali laudatione vel exprobratione alter impellitur ad maleficium. Ratio est; quia est instar consilij: proponit enim laudem, gloriam, decus, vel ignominia; absterionem, quæ ex maleficio videntur confectura.

26
Præbens
refugium.

Quinto loco est *Recurfus*, seu recursum præbens. hic tenetur, quando eo modo præbet recursum, ut moraliter cõsetur furi cooperari ad damnum inferendum, vel ad non reparandum illatum, v. g. si illum recipiat & non alios passim, si illum aut eius instrumenta occultet, ita ut hinc animetur ad damnum inferendum.

Dices, Ergo qui occultat furem, dum quaeritur à licitoribus, tenebitur ad restitutionem si postea ille damnum intulerit.

27

Resp. Verum est, si id ita faciat ut in posterum det spem similis opitulationis, & fur illa fidens, rursum damnum inferat. alioquin si non det illi spem re fugij in posterum, non tenetur, quia non eo fine, nec eo modo abscondit, ut moraliter cõsetur causa damni: sed tunc merè per accidens ex illo opere damnum sequitur. Dicitur etiam *receptor*, qui rem furtiuam in custodiam accipit, ut furi seruet. hic tenetur domino, si eam furi reddiderit; (si tamen absque notabili incommodo poterat ei denegare) quia non poterat eam in deteriori statu constituere, quàm apud se erat. Item

quia cõsetur cooperari furi ad retentionem rei alienæ. Vide Siluestrum Restit. 3. q. 6.

Sexto loco est *Participans*. Dupliciter autem dicitur quis *particeps*; Primò, qui particeps est prædæ: & hac ratione tenetur pro ea parte, quæ ei obuenit. Secundò dicitur *participans*, qui particeps est iniquæ operationis, præbendo auxilium & adiuuando ad executionem, sicut qui scalas apponit, vel eas sustinet fure ascendente, qui excubias agit, qui instrumenta suppeditat, qui furem comitatur defendendi causa, qui iuuat effringere, asportare, &c. qui remos in triremibus hostium impellunt, qui tormenta ad mœnia vel propugnacula hostilia pertrahunt, & similes. Hi semper tenentur ad restitutionem hoc ipso, quo aliquid auxilij ad iniquam executionem contulerint, si id sponte & sine compulsionem fecerunt; & maximè quando aliàs damnum non fuisset fecuturum.

Dixi, *Si id sponte fecerunt*; quia si quis iusto metu coactus fecerit, non tenetur; modò id quod facit non sit per se malum. Itaque hoc metu compulsus, potest apponere scalas, præbere instrumenta effringendi, iuuare conscendere murum; hæc enim per se sunt indifferentia. neque lædunt dominum, nisi ex iniqua intentione & vltu furis, qui his auxiliis vitur ad malum finem. pari modo potest iuuare in re, postquã sublata est, asportanda, & in pecore abigendo. in his enim non est iniuria in dominum, si ex graui metu fiant, postquam res sublata est. sicut enim fur ipse, iusto metu urgente, non tenetur rem ablatam restituere, ita potest eam ob similem metum de loco in locum transferre. quare multò magis id poterit innocens, qui rem non furripuit.

Hinc sæpè exculantur rustici qui prædas militum iniuitas coguntur auertere, vel pecora sublata deducere. Non tamen hoc metu potest quis domum alienam perfringere, vel per fenestram penetrare, & res foras proiicere, vel pecora è stabulo abigere; nam hoc est esse causam principalem & directam furti & iniuriæ. quicumque enim res meas primò auferit vel damnificat, iniuriam mihi facit, quocumque metu id faciat. Nisi fortè id faciat cum animo compensandi: tunc enim dominus id meritò debet permittere, ne alter grauius malum incurrat.

Dices, Isti cooperatores, qui functiones illas ad malum præuias obeunt, possunt interfici ab iis qui iniuste oppugnantur, vel impetuntur, si malum alia ratione nequit auertere: ergo iniquè agunt. Consequentia patet, quia alioquin daretur bellum vtriusque iustum, seposita ignorantia. Confirmatur; quia etsi illud quod faciunt, in abstracto & per se consideratum non sit malum, sed adiaphorum; tamen ut hîc & nunc fit, est vera cooperatio iniusta inuasionis.

Ob hoc argumentum putant quidam cum Nauarro, remiges Christianos, qui coacti metu mortis, agunt remos apud Turcas, non excusari.

Sed responderi potest, posse interfici, non Iure vindictæ tanquã reos criminis, sed Iure necessariæ defensionis: (alioquin enim impossibilis esset defensio) quo modo etiam pueri & amentes interfici possent. etsi enim illi Ius habeant ad illam actionem, quatenus est necessaria ut mortè euitent; qui tamen impugnantur, aduersus quos hostis vitur illorum opera, ius habent ut se defendant, & victoriam persequantur; & consequenter ut faciant

ca,

Bellum
vtriusque
iustum.

ea, quæ ad hunc finem necessaria sunt. Ad probat. consequentiæ. Concedo posse dari speciem quamdam belli vtriusque iusti, maximè ubi ex altera parte non est propinqua vel directa oppugnatio. Sic seruo bello capto licitum est fugere; tamen si fugerit, dominus potest eum castigare: vt dictum est supra c. 5. dub. 5. & reus potest effracto carcere erumpere; tamen si fecerit, potest puniri, vt infra c. 31. dub. 5. ostenditur. idem aliis exemplis posset ostendi. secus tamen, si vtriusque sit propinqua impugnatione. vnde illi dum causa defensionis impetuntur, non possunt se defendere, lædendo iustos defensores vel inuafores, sed tenentur desistere; quia cessat coactio; vel si adhuc durat, illi parendo, mortem non vitabunt, sed aliunde incurrent.

Ad confirmationem. Dicendum est, illud opus non esse malum vt procedat à voluntate eius qui coactè agit, sed solù vt subest defensionis cogentis, & vtriusque eo ad malum finem: quæ malitia non est imputanda illi misero; nec actione, vt ab ipso est, contaminat: sicut cum quis restituit gladium ardenti in eadem hostis sui, metu mortis adactus.

31
Vendens
arma ad
bellum ini-
qnum, vel
venena.

Petes, Vtrum is qui vendit arma properanti ad bellum iniustum, vel venenum machinanti mortem alterius, censetur cooperari, ita vt teneatur ad restitutionem?

Resp. Primò, Si vendas arma soli parti iniquæ, & recuses alteri, teneris: quia ita vendis vt censearis cooperari. Secundò, Si vendas passim omnibus petentibus, non teneris; quia externo actu venditionis non censetur magis cooperari parti iniquæ, quam alteri. Deinde quia damnù omnino remotè & per accidens sequitur ex huiusmodi venditione: non enim magis tendit ad irrogandam iniuriam, quam ad depellendam. Tertio, Si vendas iam contracta pugna, vel proximè impendente, teneris: quia vendendo ei, qui iam proximè comparatus est ad iniuriam inferendam, censetur ei propinque cooperari; sicut qui furenti in eadem inimici, præbet gladium. cum enim tantum malù possis & tenearis impedire, arma negando; si ea præbeas, non videris ob exiguū illud lucellum præbere, sed vt iuues & seruias eius intentioni. Secus si magnum lucrum vel damnum esset propositum. Quarto, Si vendas venenum ei, qui dicit se petere ad interimenda noxia animalia, non teneris; etiam si putes eum malo sine petere. Ratio est; quia eo modo vendis, quo aliis vendi solet. Confirmatur; nam qui vendit agnum Iudæo, quem putat sacrificij causa emere, non censetur ei cooperari ad superstitionem: quia ista venditio cum his circumstantiis facta, est indifferens ad vsum bonum & malum, & ex modo quo fit, non videtur fieri ad vsum malum, quem alter occultè intendit, sed ad bonum, quem ex natura sua vel iusta institutione habet: ergo neque qui arma vel venenum, si eo modo vendat, quo passim aliis consuevit.

Agnum
Iudæo.

DVBITATIO IV.

Vtrum is, qui aliquo horum sex modorum cooperatur, teneatur in solidum.

32 R Espondeo, Quod ad quinque priores modos attinet, consulens, mandans, consentiens, laudans & receptans, tenentur ad reparationem totius damni, si totius causa fuere; partis verò, si lo-

rum partis damni causam dedere. patet ex dictis. Sed quid, si volenti furari 10. sualeris vt acciperet 20. teneberisne ad 20?

Resp. Si volenti furari 10. suastisti vt præterea alios 10. furaretur, non teneris nisi ad 10. quia non fuisti causa prioris volitionis, qua cepit hæc 10. sed posterioris tantum, quæ ad alia 10. pertinet. Si verò suastisti vt furetur 20. putat Adrian. qu. 1. de restit. §. lam dicam, eum teneri ad 20. quia est causa nouæ voluntatis, pertinentis immediatè ad 20. Sed contrarium est verius, vt docet Medina C. de restit. q. 8. & Couarr. ad regul. Peccatum, p. 2. §. 12. num. 4. nempe solùm teneri ad 10. Ratio est; quia suo consilio non fuit causa, nisi ablationis 10. nisi fortè suo consilio reddiderit ipsum in proposito firmiorem, vel causa fuerit vt citius ageret, quam alioquin erat facturus: tunc enim censetur causa totius iniquæ damnificationis, quatenus hinc & nunc peragitur, iuxta Caietanum, Sotum & Medinam, de quo dubit. 2.

Vtrum autem aliquis alterius consilio sit firmior redditus, non potest facile deprehendi, nisi exterius aliqua cernatur in opere variatio; vt si citius, audacius, ardentius solito faciat; vel indicet se ambiguum antè fuisse.

Sed præcipua difficultas est de sexto modo: nempe de participante vel adiuvante, vt quando milites spoliant urbem: quidam enim videntur existimare, singulos damni focios teneri in solidum; alij negant. Sed vtendum est distinctione: vel enim cooperantur ad idem indiuiduum damnum, vel ad diuersum: quo posito

Dico Primò, Si cooperetur ad idem damnum indiuiduum, tenetur in solidum, etiam si focius constituerat solus inferre; iuxta sententiam Caietani, Soti, & Medinæ supra: vt si iuues ad eamdem domum incendendam, ad idem pondus auferendum, ad eundem gregem abigendum, ad eamdem domum effringendam. Et de tali cooperante intelligendi sunt prædicti Doctores, dum dicunt eum qui cooperatur ad idem damnum, teneri in solidum: hoc enim limitandum est ad idem indiuiduum damnum, quod à pluribus, tamquam partibus vnius integræ causæ, inferitur. quisque enim tunc est causa partialis totius damni, vt hic & nunc fit, & in totum vim confert, licet partialem; sicut dum plures vnam nauem trahunt, vnum pondus gestant. Nec refert, quòd sine te fieret; quia non fieret, nisi tu vel alius tuo loco similem vim conferret. nam per solam illam vim, quam nunc focius adhibet, executio non fieret; vel certè non eodem modo fieret: per plures enim fit facilius, celerius, animosius.

Hic tamen Aduerte, hanc sententiam maximè habere locum, quando quis cooperatur immediatè exequendo maleficium cum alio, tamquam causa partialis: tunc enim proximè est causa damni, ita vt sine ipso, vel alio similem opem conferente, non fieret; vt patet in eo qui iuuat rem auferre. Si verò solùm cooperetur mediatè, præbendo instrumenta; iuuando conscendere, ligando vincitum; probabilis est sententia Nauarri, Siluestri, & aliorum, non teneri, si damnum æquè per executorem erat inferendum, iuxta ea quæ diximus dubit. 2.

Dico Secundò, Si verò non concurrat ad idem damnum indiuiduum, sed distinctum irroget, non tenetur in solidum, sed dumtaxat pro sua parte. Ita sic diuisum docet

Qui volenti
furari 10.
suadet fu-
rari 20.

33

34
De militi-
bus spoli-
antibus
urbem.Cooperan-
tes ad idem
indiuiduum
damnum.35
Hoc maxi-
mè locum
habet in
executori-
bus.36
Si damnum
diuisum
docet

docet Adrianus qu. 1. de restit. Siluest. Restitut. 3. qu. 6. §. Quartum, Nauarrus c. 17. num. 21. & alij. Ratio est; quia tunc quisque solum est causa partis damni, quam ipse per se dedit, non autem totius, aut partis, quam alius fecit. nisi forte alium impulerit, vt citius aut alacrius faceret, aut nisi se vicissim permouerint vel animarint: sicut quando tres vel quatuor milites se mutuo excitant ad aliqui damnum inferendum: tunc enim singuli censentur causa totius damni. hoc tamen ordinariè non accidit, nisi inter paucos.

37
Miles gregarius.

Hinc fit, vt miles gregarius non teneatur nisi de damno, quod ipse per se in bello iniquo dedit: non autem ad totum illius belli; (quod est contra Couarr. reg. Peccatum, 2. part. §. 12. n. 2. & Iosephum Angles in 4. difficultate 10. de restit. ex bello.) quia totius damni causa non fuit, sed dumtaxat suae partis, vt rectè Siluest. v. Belli. 1. q. 10. §. Sexta. & Nauarr. n. 22. Nec obstat, quòd singuli iuuerint ad iniquam expugnationem, & ingressum in urbem; quia solum iuuerunt faciendo partem suam; non autem procurando vt alij suam in illo damno facerent, aut vt urbem expugnant. vnde sicut iste non est causa damni, nisi ratione partis quam ipse intulit; ita non tenetur ad restitutionem, nisi pro sua parte. Sicut enim totus exercitus est causa totius damni, ita singuli suae tantum partis, nisi alia ratione alios iuuerint vel incitauerint. Dux tamen tenetur ad totum, quod per milites illatum est, quia vel eos ad hoc direxit, vel si non direxit, saltem tenebatur ex officio impedire.

Petes, Quid si dubium sit, an alios tuo consilio vel laude permoueris?

38 Resp. Communis ferè sententia Doctorum est, te non teneri, quia melior est conditio possidentis. Cur enim tantum onus in te suscipias, si dubitas an causa damni fueris? debet ergo moraliter esse certum. Idque locum habet in omni casu in quo dubitatur an causa damni fueris, si post diligentem inquisitionem dubium manet. Ita docet Siluester supra q. 6. in principio, vbi dicit esse sententiam communem; & Petrus Nauarra lib. 3. c. 4. n. 58. Ioannes Medina C. de Restit. q. 7. & multi alij. & fauet apertè S. Thomas q. 61. art. 7.

Sed contrarium docet Thomas Sanchez lib. 2. de Matr. disp. 41. n. 17. cù Couarr. Clem. Si furiosus. 2. p. §. 2. n. 1. & multis Iurisperitis. Idem docet in Summa lib. 1. c. 10. n. 44. Ratio ipsius est, quia cùm dubio nemo praesumatur delictum admittur, L. Meritò. 7. Pro socio, in hoc dubio an absq; meo consilio Titius esset perpetraturus, praesumendum est non fuisse perpetraturum; ac proinde ipsum meo consilio fuisse impulsum ac determinatum ad facinus. quae sententia videtur verior, quando reuera planè erat dubium, an sine meo consilio vel laudatione fuisset facturus. Secus si in eo tales erant dispositiones, vt meritò possit praesumi per se facturus. Vide infra c. 27. dub. 3. num. 13.

DVBITATIO V.

Quo ordine teneantur isti in solidum restitutionem facere.

39
Is ad quem res peruenit.

Missis variis sententiis, Respondeo, Si aliquid ablatum sit, Primo loco & ante omnes tenetur is, ad quem res furtiua peruenit; siue extet

in specie, siue non extet, si tamen inde factus sit ditor. Ratio est, quia hic obligatur ratione rei acceptae, quae obligatio est summa: nam res aliena, quamdiu extat in specie, per se debetur, semperque clamat, vt dici solet. Si consumpta sit, vel consumpta est bona fide ab eo qui ignorabat esse furtiuam, & sic non tenetur, nisi quantum ex ea factus est ditor: vel consumpsit mala fide, sciens esse alienam, vel certè dubitans; & sic tenetur restituere pretium; quia quòd consumpsit eam mala fide, non liberat eum, quin primo loco teneatur, perinde ac si extaret. alioquin noua iniuria liberaret eum à restitutione. cùm enim ipse ex ea re commodum sciens & volens perceperit praereliquis, par etiam est, vt praereliquis quoque veniat in onus restitutionis. Si aliquis ex sociis damnum compensauerit, illi restituenda est res illa vel pretium eius, non domino, quia in ius domini successit. Vide Caietanum q. 62. art. 6. & Couarr. reg. Peccatum, p. 2. §. 12.

Dubium tamen est, An is qui bona fide rem furtiuam emit, possit eam furi restituere, vt pretium redipiscatur, etiam si dominus eam non esset recuperaturus; de quo infra cap. 14. dubit. 3. Si verò nihil ablatum sit, sed tantummodò damnum irrogatum, primo loco tenetur is qui coegit, vel fraude induxit, vel qui imperauit, cui alter non fuit ausus contradicere: vt si Dux imperet militi vt occidat, incendat, spoliat: si quis persuadeat id esse licitum, si conuictis impellat. Ratio est; quia hic iniuste coniecit alterum in obligationem restitutionis. vnde si hic restituit, executor, vel is qui hoc modo inductus est in maleficij societatem, non tenetur quidquam ei refundere; quia hic inductor totum debet compensare. Pari modo tenetur primo loco qui suo nomine fecit, vel rogauit fieri, vel suasisit. Primò, quia is cuius nomine fit, est causa principalis, quae instar finis & efficientis moralis mouet ceteras: ergo tenetur ante ceteras. Secundò, quia qui commodi vel honoris, vel oblectamenti sui causa cupit fieri maleficium, implicite hoc ipso censetur in se totum onus restitutionis suscipere. par enim non est, vt onus & obligationem maleficij in alios reiciat, qui sua causa illud fieri postulat, vt si roges Petrum vt interficiat tuum inimicum. in hoc casu vera est sententia Caietani, Soti & Bañesij, qua affirmant, eum, qui alios induxit, teneri primo loco; & inductos non teneri illi quidquam refundere.

Aduerte tamen, esse quamdam sententiam, quam Petrus Nauarra l. 3. cap. 4. num. 101. & sequentibus, multis rationibus confirmare nititur: nempe, hunc non teneri primo loco, quin executor & alij teneantur suas partes conferre, etsi minores, v. g. damnum sit 6. aureorum; is qui iussit suo nomine fieri, tenebitur in restitutionem conferre 3. executor 2. laudator 1. Ratio praecipua est, quia omnes isti verè concurrunt ad damnum inferendum: ergo etiam concurrere debent ad restitutionem. Quae sententia non est improbabilis, maxime quando executor mercedem habuit pro maleficio. tunc enim etiam suo nomine fecisse videtur. Contrarium tamen puto esse verius; quia qui maleficium sua causa fieri cupit, censetur etiam onus restitutionis in se recipere.

Secundo loco tenetur executor, quatenus est executor.

Tertio loco, ceteri qui consilium dederunt, qui post hunc.

41
Qui bona fide emis à fure. Ratione damni dati, qui primo tenentur.

40

42
Qui cogit. Qui sua causa suasisit.

43

44
Si executor mercedem accepit.

44
Executor, secundo loco: ceteri qui post hunc.

DUBITATIO VI.

Vtrum inter causas secundarias, quae tenentur post executorem, videlicet inter consultorem, consentientem, animantem, receptatorem, & subministrantem, sit aliquis ordo in restituendo.

qui consenserunt, qui laudauerunt vel animauerunt, qui praebere recursum, & qui praestiterunt obsequium, instrumenta, comitatum. Probatur, quia executor, post eum qui insit, vel suo nomine fieri voluit, est principalis; ceteri vero sunt causae accessoriae & secundariae, fulciantes, & quodammodo seruientes executori. quod enim faciunt, non sua causa faciunt, sed ut ipsum instruant & arment. alius enim ostendit viam perficiendi, alius vtilitatem, alius laudem promittit, alius securitatem, alius obsequium & instrumenta praebet.

45
Si executor restituerit.
Vnde sequitur Primò, Si executor restituerit, hos nihil teneri ipsi refundere; quia tenentur solum in eius defectum. quamuis, ut ante insinuaui, non sit improbable, quod ceteri teneantur illi ad aliquid refundendum, si ipsum induxerunt, alias non facturum, & ipse non sua causa executus est. Ita enim tenet Caietanus q. 62. art. 6. ad tertium argum. Bañes ibidem art. 7. & Sotus lib. 4. qu. 7. art. 3. vbi etiam dicit, Si auctor non intentaret malum, nisi comitatus socijs, socij tenentur ei restituere. Ratio illorum est; quia qui inducunt aliquem ad maleficium, sunt causa cur ille incurrat obligationem restitutionis: similiter qui comitantur eum, qui alias non auderet. Sed quod diximus est verius. quamuis enim sint executori causa vel occasio mali, tamen quia nulla vi vel fraude illum inducunt, non tenentur ipsi ratione huius inductionis, neque censentur obligationem in se recipere; quia non sua causa fieri volunt.

46
Quid si non fuerit vel non valuerit.
Sequitur Secundò, Si executor noluerit, vel non poterit restituere, teneri istos: quia succedunt in defectum executoris; sicut executor in defectum iubentis.

Sequitur Tertio, Si isti soluerint, executorem (secundum veriore sententiam) teneri illis refundere totum. Ratio est: quia soluendo successerunt in ius, quod dominus habebat in executorem qui prius tenebatur. vnde sicut executor debuit soluere domino ante ipsos, ita tenebitur ipsis soluere, qui ius domini in se transtulerunt, soluendo loco executoris: sicut si fideiusor, qui secundo loco tenetur, soluat, transfert in se actionem domini, quam habebat in principalem debitorem. Pari modo, si executor soluerit, tenebitur ei iussor, vel is qui causa sua fieri voluit. vide de his Siluestrum Restit. 3. q. 6. §. Quintum, vbi pro hac sententia citat D. Thomam, Rosellam, & Supplem. Idem docet Couarr. ad regulam Peccatum, p. 2. §. 12. num. 3.

47
Si omnium nomine factum est.
Sequitur Quarto, Si executor nomine omnium executus est facinus, omnes simul teneri primo loco; quia illorum causa factum est, & illi, in hoc consentiendo ut sic fieret, tacite in se receperunt obligationem. executor autem, quia executor, tenetur secundo loco; quamuis ut vnus illorum, quorum nomine factum est, teneatur primo loco. Itaque si ipse restituerit in solidum, reliqui tenentur ei conferre suas partes: ita tamen ut ipse quoque pro sua parte in compensationem veniat, non ut executor, sed ut vnus illorum, quorum nomine factum est. v.g. totum damnum sit 100. aureorum: omnes quorum nomine factum, comprehenso executor, sint 10. reliqui nouem debent ei singuli 10. aureos.

48
Petrus Navarra lib. 5. c. 4. num. 81. ponit inter has causas ordinem aliquem. Ratio ipsius est nam illa prior tenetur, quae prius & immediatius effectum attingit: atqui inter has alia prius & magis attingit, alia posterius & minus; aliter enim attingit consultor, aliter laudator, aliter receptator. Idem docet Alcozer in Summa c. 21. vbi Primo loco dicit teneri imperantem & consulentem. Secundo, executorem. Tertio, receptatorem. Quarto, qui non impediunt, cum ex officio teneantur. Quinto, custodem specialiter deputatum. Sexto, qui tacuerunt, ut testes iuridice interrogati.

Sed verius est, non esse inter has causas secundarias ordinem talem, qualis est inter principalem & secundariam, ita ut vna soluente, reliquae maneant liberae: sed in defectum principalis, omnes haec causae videntur teneri aequè primo, sic tamen ut alia ad plus, alia ad minus teneatur. Ratio est; quia vna non est operata ad damnum, tamquam instrumentum alterius, vel alterius nomine, sed quaeque per se in suo ordine laudans enim non feruit consentienti vel consulenti, nec eius nomine agit, neque contra, ut suppono. (si enim ponamus aliquem ex his alterius nomine agere, non tenebitur ille aequè primò, sed secundariò & in defectum illius cuius causa egit, ut dictum est, quia ille in se suscipit obligationem.) Itaque acquisitum videtur, si executor non restituar, ut isti omnes in locum eius immediate succedant, & teneantur pro rata portiones conferre, maiore quidem is, qui magis videtur executorem mouisse; minorem, qui minus. vnde is, qui est causa sine qua damnum non fieret absolute, plus tenetur conferre quam is qui solum est causa sine qua non fieret tali modo, id est, ita celeriter, audacter vel atrociter. Ex quo vterius sequitur, quod plus interdum teneatur conferre consulens, quam receptans vel consentiens; & interdum contra; prout executor magis vel minus ab hac vel illa causa motus fuit. Et hoc videtur velle Petrus Navarra. nihil enim aliud probat eius ratio. omnes enim mediare & secundariò attingunt effectum, (non vna mediante altera, ut instrumentum alterius) quamuis alia efficacius alia. Vnde solum sequitur, aliam plus debere in restitutione, altam minus, non autem prius vel posterius. alioquin si receptator restitueret, ceteri nihil tenerentur ei refundere. Ille autem ordo, quem ponit Alcozer, non probatur; quia nulla est ratio, cur receptator teneatur prior quam Superior consentiens; aut consultor, prior quam receptator. Imò si quis ordo ponendus sit; post executorem, prior teneri videbitur Superior consentiens, quam consultor vel receptator; quia ille tenebatur etiam ex officio impedire, vnde duplici ex causa tenetur, & quia consentit, & quia non impediuit.

49
Non est ordo inter has causas.

Qui plus mouit, tenetur ad amplius; qui minus, ad minus.

50

51

DVBITATIO VII.

Quando plures sunt cause damni eque principales, vel eque secundaria, que videantur equaliter contulisse ad totum damnum, ad quid singula teneantur.

52 **R**espondeo Primò, Tenentur æquas portiones ad restitutionem damni conferre. Secundo, In defectum reliquorum, quisque tenetur in solidum. Tertio, Ei, qui prius soluit, tenetur reliqui, singuli pro sua parte. v.g. tres communi consilio incenderunt domum valentem 3000. aureorum, quisque tenetur conferre 1000. pro sua parte: si duo nolint, tertius tenetur in solidum; sed tunc habet ius exigendi 1000. ab utroque sociorum. Primum patet; quia cum eodem modo & æque principaliter ad damnum sint cooperati, equaliter tenentur ad eius reparationem; ac proinde æquis partibus. Secundum patet; quia quisque cooperatur ad totum damnum: ergo in defectum sociorum tenetur ad reparationem totius. Tertium patet; quia ius, quod habebat dominus exigendi a singulis partem, translatum est in eum, qui pro sociis satisfecit; non enim pro eis satisfecit, ut essent omnino liberi, sed quia illis nolentibus, tenebatur domino restitutionem procurare: ergo potest ab illis reperere, quod nomine illorum domino dedit, quodque ipsi dare debuissent. Confirmatur Primò, Quia in hoc rectè eorum negotium gessit, ac proinde ipsi ratum habere tenentur. Secundo, Quia dum nolunt soluere, non solum creditor, sed etiam socio iniuriam faciunt, cogentes eum soluere pro ipsis; ergo potest ab illis reperere. Tertio, Quia alias peior esset conditio eius, quem prius pœnit. Nec obstat, quòd ipse alios induxit ad damnum inferendum; quia si non impetrauit, nec coegit, nec induxit in sui gratiam, ut facerent, sed ob communem utilitatem; omnes censentur eodem gradu & loco cooperati: nec quicquam videtur totum onus damni in se recipere. vnde singuli ad suas portiones conferendas eodem gradu tenentur, ac proinde qui totum soluit, 53 potest à ceteris suas partes exigere. Contrarium tenent Caietanus, Sotus, & Bañes supra; nempe eum, qui induxit alios, non posse exigere ab illis ut partes conferant, eò quòd ipsis sit causa damni, inducendo in societatem maleficij. Sed quod diximus est verius: quia non fecit illis iniuriam, sed volentes & consentientes induxit.

54 **Q**ui alios induxit. 55 Ex his sequitur, non esse vniuersè verum, quod docet Angelus v. Furtum, num. 16. *Vno solvente, ceteros non teneri illi refundere, nisi fuerint causa, sine qua ille, qui soluit, non fuisset inductus in crimen.* est enim hoc sit verum in principali auctore solvente, respectu executoris, & in executore respectu reliquorum, ut dictum est; non tamen est verum in duobus executoribus, vel consultoribus, vel laudatoribus, &c. quorum alter non induxit alterum in crimen: neque in laudante, consentiente, consultore, &c. quorum alius alium non induxit, sed tantum induxerunt executores. Fateor tamen, in foro externo non dari actionem in socios, propter commissum crimen; & hoc est quod significatur L. Si plures. 17. 7. de dolo, quam citat Angelus.

DVBITATIO VIII.

Vtrum si is, qui damnum accepit, vni sociorum obligationem restituendi condonet, reliqui maneant liberi.

Respondeo & Dico Primò, Si condonet auctori principali; qui secundo loco tenebatur, manent liberi. Est comunis sententia DD. Patet; quia hæc remissio est instar solutionis: (vnde solet à Iurisperitis vocari acceptilatio, quæ est imaginaria quædam solutio) atqui solvente eo qui primo loco tenebatur, ceteri manent liberi, ut patet ex dictis: ergo, &c. vide Medinam q. 8. dub. 3. & Sotum lib. 4. q. 7. art. 3. in fine.

Dico Secundo, Si remittat ei, qui secundo loco tenebatur, non idèo liberatur is, qui primo loco. Ratio est; quia obligatio principalis auctoris non pendet ex obligatione secundarij, sed contra. quo fit, ut secundario solvente, tenetur ei principalis ex integro; solvente autem principali auctore, secundarius nihil tenetur ei rependere.

Dico Tertio, Quando plures eodem gradu tenentur, (id est, æque primò, vel æque secundario) est vni perfecta fiat remissio, non idèo ceteri sunt liberi à suarum partium restitutione. Ratio est; quia obligatio vnius non pendet ab altero, sed omnes æque mediatè vel immediatè se habent ad damnum.

Sed difficultas est, quantum quisque debeat, si id, quod superest, in solidum sit compensandum, v.g. Titius, Stichus & Caius intulerunt damnum 300 aureorum, & Caius fit remissio.

Resp. Stichum & Titium debere suas partes, nempe vtrumque seorsim 100. Quòd si Titius noluit restituere, vel non possit, Stichus non tenebitur ad totam portionem Titij, sed solum ad dimidiam, nempe ad 50. vnde in vniuersum ut restitutionem faciat, non tenebitur nisi ad 150. non autem ad 200. vel 300. Ratio est; quia alterum dimidium portionis Stichij, qui non volebat vel non poterat restituere, ferre debet Caius, cui facta est remissio, nam eam ferre debuisset, si nulla remissio facta fuisset: atqui per remissionem non possunt socij grauari, sicut nec per solutionem. Itaque dum Caius fit remissio, triplex remissio ei fieri intelligenda est. Primò, Eius partis, quæ deberet, ceteris conspirantibus ad restitutionem, nempe 100. aureorum. Secundo, Partis, quam deberet, vno recusante restitutionem, nempe 150. si enim Stichus noluisse restituere, tunc Caius cum Titio debuisset restituere in solidum, collatis vtriusque 150. Tertio, Totius, quòd debuisset soluere, utroque socio resolutionem recusante, nempe 300.

DVBITATIO IX.

Quomodo censetur quis causa damni negativè.

Respondeo, Si non impediatur damnum, dum Rex officia tenetur, hoc fit tribus modis, qui notantur his verbis, *mutus, non obstans, non manifestans.* Mutus dicitur, qui omittit præcipere, si erat Superior; consulere, si consultor; clamare aut strepitum

pitum edere, si erat custos rei, ad damnum impediendum. *Non obfians* dicitur, qui omittit opem vel operam, qua poterat damnum impedire, & quam ex officio tenebatur nauare, vt Principes, Magistratus, Præpositi viarum, & similes. *Non manifestans* dicitur, qui cum eo officio teneatur, omittit manifestare malefactorem, siue ante factum, quando damnum erat impediendum, siue post factum, quando sarcindum; vt custos rei custodiendæ deputatus. ita passim has causas explicant Sotus, Caiet. Siluest. Medina, & Nauarrus supra.

D V B I T A T I O X.

Vtrum qui hoc modo causa damni fuere, semper teneantur ad restitutionem.

63 **C**aietanus v. Restitutio, cap. 1. §. Aduerte, quod in his tribus; putat etiam eos teneri ad restitutionem, qui etsi ex officio non tenerentur, tamen tenebantur ratione articuli necessitatis; & facile poterant sine suo incommodo damnum impedire; vt si scias aliquos statuisse spoliare domum, vel occidere, & nisi indices, sequetur damnum. Ratio est; quia talis censetur causa illius damni, saltem indirecte; quod sufficit. Idem tenent Angelus v. Furtum, num. 26. & Richard. d. 15. art. 5. q. 4. & quidam alij, cum hac limitatione, si quod non impediatur, ex malo animo facias. Sed contraria sententia est communis, pro qua

Solutio, qui obligatur ex officio, tenetur ad restit.

Dico Primò, Neminem ratione damni non impediti teneri ad restitutionem, nisi ad hoc obligatus fuerit ex officio. colligitur hoc ex D. Thoma quest. 62. art. 7. ad 3. & docet Medina q. 9. Nauar. c. 17. num. 18. Couarr. ad reg. Peccatum, p. 2. §. 3. num. 5. qui dicunt hanc sententiam esse ferè communem. Ratio est; quia qui non obligatur ad impediendum ex officio, solum obligatur ex charitate: atqui violatio obligationis ex charitate lege nascentis, non inducit necessitatem sarcindendi damni; id enim proprium est vinculi iustitiæ, vt omnes tradunt.

Objectiones.

Dices Primò, cap. Quantæ, de sent. excommunic. Innocent. III. dicit, eos, qui consentiunt iniuriis violentis manus in Clericos; & eos qui iniuriunt, pari pena condemnari ab Ecclesia, nempe pena excommunicationis. Secundò, cap. Sicut dignum 6. de homicidio, Alexander II. ait: *Qui potuit hominem liberare a morte, & non liberavit, occidit.* Tertio, qui suadet alteri, ne impediatur furem vel latronem aggredientem aliquem, tenetur ad restitutionem: ergo etiam is, qui non impedit, dum facile potest.

65 *Solutio.*

Resp. Ad Primum, Innocentius ibi loquitur de iis, qui consentiunt vel non impediunt, cum ex officio teneantur impedire; vt exponit Glossa. quamquam non negauerim posse excommunicationem ferri etiam in talem, qui non tenetur ex officio. Inde tamen non sequitur, eum obligari ad restitutionem: nam propter peccatum mortale potest quis excommunicari, non tamen obligari ad restitutionem.

Ad Secundum. Dicitur occidere; sicut is, qui non pascit fame morientem; nempe culpa homicidij, vt est contra charitatem, non vt contra iustitiam. cap. Pasce, d. 87. ex Ambrosio.

66 *Impediens defensionem.*

Ad Tertium. Medina, concessio antecedente, negat consequentiam, & conatur ostendere, eum,

qui remotior est, interdum teneri, quando propinquior non tenetur. Sed ex dictis cap. 12. dubit. 18. colligitur, antecedens esse distinguendum: si enim is, qui suadet tibi ne latronem, qui inuadit innocentem, impediatur, id faciat sine vi aut fraude, non tenetur ad restitutionem, quamuis grauissimè peccet contra charitatem. Ratio est; quia non fecit contra aliquod Ius iustitiæ; quod alter habeat, sed solum contra charitatis debitum: ille enim innocens non habet Ius iustitiæ ad tuum auxilium, nisi quatenus in tua libera voluntate illud positum est. Vnde quamdiu libertas tuæ voluntatis non impeditur, non fit ei iniuria. Si tamen vi aut fraude impeditur, tunc veram ei iniuriam irrogaret.

Ad rationem initio allatam pro sententia Caietani, Respondeo. Eum, qui tali modo est causa damni, solum esse causam priuatiuam; quæ cum nullo modo influat in effectum, non tenetur ad restitutionem; nisi ex officio obligata fuerit ad impediendum. si enim solum ex charitate teneatur, solum contra charitatem peccabit.

Sed quid si fur det tibi aliquid, ne impediatur ipsius furtum, clamando vel manifestando, teneberisne ad restitutionem.

Resp. Primò, Te non teneri ad restitutionem pretij, nisi forte sit pars furti. hanc enim teneris restituere, ratione rei acceptæ.

67

Secundò, Quod ad compensationem damni atinet, Sotus l. 4. q. 7. ar. 3. putat te etiam non teneri: quod probatur Primò, Quia non ideo magis obligaris ad impediendum, quod pretium acceperis vt non impediatur. Secundò, Quia recipiendo illud pretium, non facis iniuriam ei, quem fur parat inuadere: sicut non facis iniuriam, dum precibus tibi persuaderi sinis, ne maleficium impediatur.

68 *Si fur det pecuniam, ne impediatur.*

Contrarium videtur, verius, quod tenet Petrus Nauarra l. 3. cap. 4. nu. 132. & Salonijs pag. 273. Ratio est; quia hic non solum est non impeditio, sed etiam actus positiuus, quo animat furem: sine quo vel non fecisset, vel non tam audacter & securè fecisset. Aliud enim est, non impedire; aliud, externo aliquo signo animare & securiorem reddere: accipiendo autem pretium, videtur spondere securitatem. Quod si solum non impeditur, non teneretur, etiam si pretium accepisset, vt bene probant argumenta.

Dico Secundò, Omnes, qui obligantur ex officio impedire damnum alterius, si id ex culpa graui negligant, tenentur ad restitutionem. Est ex officio communis sententia Doctorum. Probatur; quia illi ex iustitia debent illum actum impeditiois damni: ergo ommissio eius est contra iustitiam: ergo si ex illa ommissione sequatur damnum, omittens est causa illius damni contra iustitiam. Consequentia patet, quia sicut damnum, quod sequitur ex iniusta commissione, est iniustum: ita etiam quod sequitur ex iniusta ommissione. Vnde sicut teneris ad reparationem damni, quod alteri datur ex opere tuo, contra Ius ipsius facti, seu contra iustitiæ debitum commissio; ita etiam teneris ad illud, quod datur ex ommissione, quæ sit contra Ius ipsius, seu contra debitum, quo ipsi obligaris. quo modo debitor tenetur creditori ad interesse, quod sequitur ex non præstita solutione debita, vt rectè Medina quæst. 9.

69

Omnes qui ex officio tenentur.

Ex his inferitur Primò, Principes, Magistratus, Prætores & Duces belli, teneri ad restitutionem, si omit-

70

Magistratum, &c.

si omittant impedire furta, latrocinia, iniusta monopolia, & similia damna, cum possint sine suo notabili detrimento vitæ, famæ, honoris, aut rei familiaris. Ita Siluester Restit. 3. q. 5. & alij Doctores. Ratio est; quia ex officio, ac proinde lege Iustitiæ commutatiuæ tenentur, tamquam ad hoc conducti: ideo enim stipendia & honores à Republica accipiunt. Dico, *Sine notabili detrimento*: quia non tenentur impedire damnum minus, cum suo maiori vel aequali. ita enim censetur Reipublicæ operam suam veluti locasse, vt gratia communitatis damna (vt sunt latrocinia, hæreses, & similia) teneantur impedire, etiam cum vitæ periculo; quia talia longè præponderant damno priuato: damna verò priuatorum, quando id facere possint sine pari damno suo.

71 Infertur Secundò, Idem dicendum de omnibus illis, qui per modum contractus sese ad alicuius rei custodiam obligarunt, stipendia ob eam causam accepturi. nam lege Iustitiæ tenentur custodiam præstare; vnde si omittant, tenentur damni secuti, siue ab hominibus inferatur, siue à feris; vt custodes hortorum, vinearum, saltuum, stagnorum, &c. Debet tamen damnum istud esse magni momenti, & dominus iusta ratione inuitus: vnde si custos permittat aliquid pauperi, non ideo statim tenebitur. vide Nauarrum capite 17. num. 122. & 123.

72 Sed difficultas est, Vtrum, si pœna sit constituta in eos qui certo loco venantur, lignantur, pascunt, aut certas merces exportant aut important, aut vectigal non soluunt; custodes dissimulantes aut non accusantes teneantur eam compensare? Quidam putant teneri. ita Petrus Nauarra l. 3. c. 4. n. 142. Salonius q. 62. art. 6. controuers. 5. colligitur ex Soto lib. 1. q. 6. art. 6. in fine quartæ solutionis. Ratio est; quia non accusando, vel non apprehendendo, sunt causa damni suis dominis, à quibus stipendia accipiunt, quorum tenentur commoda procurare. cum enim domini, hoc ipso, quo quis contra legem huiusmodi pœnalem delinquit, ius acquirit ad multam pecuniariam; tenentur ipsi hoc ius non negligere: quòd si negligent, peccant contra iustitiam; ac proinde tenentur de damno secuto. Hæc sententia est probabilis.

73 Contrarium tamen videtur verius: Hos custodes non teneri multam dependere, quæ delinquentibus irroganda erat. Ita Nauarrus cap. 25. num. 34. Siluester Restit. 3. quæst. 5. Idem tenuit S. Bernardinus, teste Siluestro & Nauarro. Ratio est, non quòd pœna non debeatur ante sententiam, vt videtur velle Nauarrus; (non enim hîc agitur de solutione pœnæ, sed de damno dato, vel commodo contra officium neglecto) sed quia custodes huiusmodi, non tenentur ex iustitia accusare, vt dominus vel Republica dicitur multæ; sed solum vt damna impediatur, & vectigalia soluatur; officium enim illorum non est multas procurare, sed vectigalia recipere, & res suæ custodiæ creditas, indemnes præstare. Leges quoque pœnales & commissoria non sunt factæ, vt Republica ex pœnis locupletetur, sed vt leges seruentur, & subditi officium præstent. Vnde neque Procurator fiscalis non accusans, neque Iudex non condemnans in tali casu, tenentur ad pœnæ illius compensationem.

74 Infertur Tertio, etiam teneri tutores & curatores, qui negligent impedire damna pupillorum

& minorum; nam ex iustitia ad hoc obligantur. Etsi enim stipendia non recipiant, tamen potestas publica, siue lege, siue imperio, potest hanc obligationem imponere, & ipsi tenentur admittere, & vbi admiserint, lege iustitiæ sunt obstricti. Similem obligationem contrahit famulus, quando ei domus vel rerum custodia à domino demadatur; secus est si non demandetur. Nam non hoc ipso, quo quis alteri famulatur, tenetur iustitiæ lege res ipsius custodire, saltem contra domesticos: ad hoc enim non censetur se obligasse, nisi is cui inter famulos ea cura speciatim est commissâ. Vnde si alium famulum videat aliquid surripentem, non tenetur lege iustitiæ impedire; & consequenter nec damnum restituere. Contra externos tamen tenetur; nam ratione famulatus censetur obligari ad res domini ab iniuria externorum tuendas, vt rectè docet Sotus lib. 4. qu. 7. art. 3. & ita ferè habet communis gentium sensus. Cui verò domus cura commissâ, tenetur ex officio custodire, etiam contra domesticos. Simili modo, multorum sententia tenetur testis, si iuridicè interrogatus, veritatem non manifestarit; vnde fiat vt alteri damnum detur, vel antea datum non rependatur. Ratio est; quia testis tunc ex imperio Iudicis accipit obligationem & quasi officium manifestandæ veritatis. Secus si interrogetur non iuridicè, v.g. tamquam amicus aut familiaris, aut si res sit occulta. Sit tamen periculum vitæ, famæ vel rei familiaris inde illi impenderet, non teneretur, quamuis iuridicè interrogatus; sicut nec Iudex cum pari discrimine tenetur damna priuata impedire. Illud tamen de obligatione testis non est certum; imò contrarium videri possit verius: de quo infra cap. 30. dubit. 8. dicitur.

Petes, Vtrum confessarij teneantur, si pœnitentem non cogant ad restitutionem, vel non mo-neant? Multi DD. docent teneri, Rosella Restit. 2. num. 5. Angelus Restit. vltimo, num. 5. Nauarr. cap. 17. n. 22. Petrus Nauarra l. 3. cap. 4. n. 125. quam sententiam puto valdè probabilem, si loquamur de ijs qui ex officio habent curam animarum, vt sunt Episcopi & Parochi. Ratio est; quia cum isti sint Superiores, ex officio tenentur regere subditos, & pro modo suæ gubernationis impedire, ne aliis damnum inferant: (ideo enim decimas à populo & stipendia Ecclesiastica percipiunt; sicut Principes & Magistratus sæculares tributa & vectigalia) ac proinde tenentur curare, si commodè possint, vt restitutionem faciant. eiusdem enim rationis est damnum inferre, & illatum nolle sarcire. quare cum in hoc Sacramento administrando id commodè possint procurare; si negligent, tenentur de damno ex omissione secuto. Sufficit autem vt ex culpa lata vel etiam leui negligent, vt rectè Petrus Nauarr. *Leui* inquam, non quæ ipsis leuis sit, sed quæ leuis esset in eo, qui non tenetur ex officio, nec stipendia recipit. quæ enim culpa est leuis in eo qui facit non ex officio, est grauis in eo qui ratione officij & stipendij tenetur; quia maiorem diligentiam præstare debet. Si verò loquamur de illis, qui ex officio ad curam animarum non tenentur, vt sunt Religiosi; verius est hos non teneri de damno secuto, etiam si ex ignorantia vel negligentia pœnitentè non mouerint. Ratio est; quia administratio Sacramenti pœnitentiæ, præcisè non obligat confessarium ad impediendum damnum tertij, sed solum ad curandum bonum

75
Famuli.76
Testis.77
Confessarij.Habentes
curam ani-
marum.

78

Religiosos
Capellani.

num penitentis. & quamvis ex presenti munere teneatur penitentem monere & instruere; non tamen ad hoc tenetur ex obligatione erga tertium, (sicut Superior tenetur) sed ex obligatione erga penitentem, qua tenetur eius salutem spiritalem procurare. unde si omittat, peccat contra debitum iustitiæ, quo obstrictus est penitenti, non quo tertio.

His addo, idem probabiliter dici posse de Episcopis & Parochis: quia eorum obligatio, qua lege iustitiæ obstricti sunt populo, solum videtur esse in ordine ad spiritualia, ut supra cap. 9. dubitatione 13. dictum est.

DUBITATIO XI.

Utrum hi teneantur in solidum, & quo ordine.

79 **R**espondeo & Dico Primo, Qui fuit causa damni, non impediendo, aliquo horum trium modorum, cum ex officio teneretur, obligatur in defectum aliorum ad restitutionem in solidum. Est communis DD. Ratio est; quia fuit causa sine qua non, totius damni; quod sufficit in causa permissiua. tunc enim causa permissiua dicitur verè causa, quando sine eius permissu damnus non fuisset illatum, & ipsa, lege iustitiæ tenebatur impedire: de quo plura 1. 2. q. 6. ar. 3.

80 Utrum autem inter has causas sit aliquis ordo,

non ita constat. Petrus Nauarra num. 147. putat, ^{Quo or-} ^{dine.} Primo loco teneri Superiorem, qui non impedit damna, ut Principes, Magistratus, Prælatos; sicut enim in illis est primaria potestas impediendi; ita negligentia illorum censetur primaria causa damni. Secundo loco, custodem rei. Tertio, testem, qui rogatus, non aperit veritatem; & eum, qui tenetur ex officio dare consilium, rectaque monita, & negligit. Quæ sententia videtur vera, si sint causa damni æque propinqua. Alioquin custos rei particularis videtur prius teneri quam Magistratus, qui solum est custos vniuersalis; quia hic adhiberetur, ut illius defectum suppleat, cuiusque negligentia, est causa propinquior damni, quam negligentia Magistratus.

Dico Secundo, Hæ causæ non impediuntur post omnes causas positiuas, & in defectum earum succedunt. Ratio est; quia sicut causa positiuæ est potior, magis que influit quam permissiua; ita etiam priorem locum habet in restitutione. Confirmatur, quia causa positiuæ animat aliquo modo malefactorem, ac proinde positiuè mouet & inclinat ad damnus inferendum; causa autem permissiua nullo modo inclinat, sed solum non impedit. Quod si contingeret malefactorem, considerata Superiorum vel custodum præterita negligentia, animari, alia esset ratio; tunc enim causa permissiua esset instar causæ positiuæ, ac proinde teneretur simul conferre in restitutionem cum positiuis, non post illas.

Causæ priuatiua tenentur post positiuas.

81

82

Nisi foris animetur inde malefactor.

CAPVT DECIMVM QVARTVM.

De restitutione ratione rei acceptæ, & cui facienda restitutio.

Habet Dubitationes 9.

Explicauimus duobus capitibus, quisnam teneatur restituere ratione iniustæ acceptionis, eam immediatè exequendo, vel mediatè cooperando. Nunc breuiter dicendum de iis, qui tenentur ratione rei acceptæ; quales sunt, qui bona fide rem alienam apud se habent.

DUBITATIO I.

Utrum is, qui bona fide rem consumpsit, vel alienauit, teneatur postea ad restitutionem.

1 **R**espondeo & Dico Primo, Quicumque habet rem alienam, quamvis optima fide illam hæcenus tenuerit, putans esse suam, simulatque tamen cognouerit esse alienam, tenetur ad eius restitutionem prima opportunitate, idque tantummodò ratione rei acceptæ. Ratio est; quia non potest retinere rem alienam inuito domino. Hinc lex civilis concedit domino euictionem & vindicationem rei suæ, vbicumque ea fuerit. Neque pretium, quod pro ea dedisti, exigere à domino potes (L. Mater tua. 3. L. Si mancipium, 23. C. de rei vind.) quia par non est, ut ipse rem suam emat (L. Sua. 16. 7. de contrah. empt.) sed illud tibi à

Non potest exigere pretium rei.

venditore repetendum. L. 1. 7. de euict. Quod si eam, postquam sciueris esse alienam, vterius detineas, habita restituendi opportunitate: incipis esse possessor malæ fidei, & obligari non solum ratione rei acceptæ, sed etiam ratione iniquæ detentionis, quæ æquualet iniquæ acceptioni. unde si interim pereat, quamvis casu, teneris ad restitutionem; quia censeri esse in mora.

Dico Secundo, Si is, qui rem alienam bona fide possidebat, eam interim consumpsit, vel alienauit, solum tenetur restituere id, quo inde factus est locupletior. Est communis DD. vide Caietanum q. 62. a. 6. Medinam q. 10. de restitut. & Silu. Restitutio 3. q. 7. Nauarr. c. 17. n. 7. & sequentibus. Ratio est, quia solum tenetur ratione rei acceptæ; quæ cum non amplius apud illum extet, cessat quoque cum ea eius obligatio.

Hinc sequitur Primo, Si eam bona fide emit, & deinde eodem pretio vel minoris bona fide vendidit, ad nihil teneri. si verò pluris vendidit, ita ut rem familiarem auxerit, tenetur solum restituere illud auctarium.

Secundo, Si eam dono accepit & vendidit, tenetur restituere pretium; nisi fortè illud insumpserit in lusum, vel largitiones, ita ut ex eo non sit factus locupletior. quod intellige, si alioquin talia impendia facere non constituerat. si enim iam decreuerat, vel si necessarium erat impendere, quamvis illius rei pretium non obligasset, iam

3

Si consumpta vel alienata bona fide.

4

Si bona fide vendidit.

5

Si factus locupletior.

P

iam